

Tadeusz Woner

Franciszek Smolka 1810-1899

Palestra 17/10(190), 88-91

1973

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

TADEUSZ WONER

Franciszek Smolka

1810-1899

Franciszek Smolka urodził się 5 listopada 1810 r. w Kałuszu jako syn urzędnika. Rodzina Smolki pochodziła z Dolnego Śląska (Nysa). Gimnazjum ukończył w Drohobyczu. Po odbyciu studiów prawnych na Uniwersytecie we Lwowie w 1832 r. rozpoczął praktykę w Prokuraturii Skarbu.

Już w okresie studiów uniwersyteckich należał Smolka do konspiracyjnego Wolnomularstwa Polskiego, a następnie do wyłonionego z tej organizacji Stowarzyszenia Ludu Polskiego, w którym znalazł się niebawem w grupie kierowniczej. Prawość charakteru nie pozwalała mu jednak łączyć stanowiska urzędnika państwowego z działalnością konspiracyjną i dlatego porzucił praktykę w Prokuraturii Skarbu, rozpoczął zaś praktykę adwokacką jako koncypient w poważnej kancelarii adwokata Pawła Rodakowskiego we Lwowie. Nowa praca dawała mu więcej swobody ruchów i możliwości rozporządzania wolnym czasem. Właśnie w tym okresie przystąpił do spiskowej organizacji Teofila Wiśniczkiego i Edwarda Dembowskiego i był w stałym kontakcie z emisariuszem powstańczym Szymonem Konarskim.

W czasie odbywania aplikacji adwokackiej uzyskał w 1836 r. tytuł doktora prawa na Wydziale Prawa Uniwersytetu we Lwowie. Po odbyciu aplikacji adwokackiej został mianowany w dniu 30 lipca 1840 roku adwokatem we Lwowie. Tegoż roku zawarł związek małżeński z Leokadią Bäckerówną. Będąc już adwokatem nie przerwał swej dotychczasowej działalności konspiracyjno-organizacyjnej i w związku z tym został przez władze austriackie aresztowany w dniu 29 sierpnia 1841 r. Franciszek Smolka zdobył już sobie w tym czasie poważną klientelę, przeważnie jednak w sprawach cywilnych. Po zaaresztowaniu go zastępstwo w tych sprawach przejął bezinteresownie szlachetny, dawny jego patron adwokat Rodakowski, a pracę kancelaryjną w dalszym ciągu wykonywał poczciwy sekretarz Karol Wencel.

W owym okresie najwyższego nasilenia austriackich prześladowań antypolskich Smolka wraz ze swoimi współtowarzyszami niedoli (wśród nich był także adwokat i także działacz polityczny Florian Ziemiałkowski) oczekuje na swoją rozprawę sądową. Wyrokiem z dnia 21 stycznia 1845 r. został skazany za dokonanie zbrodni zdrady stanu na karę śmierci. Dzięki jednak usilnym staraniom niestrudzonej żony został Smolka ułus-

kawiony, a następnie po pobycie 3 i pół lat w więzieniu wyszedł na wolność.

W związku ze skazaniem został Smolka pozbawiony tytułu doktora praw i skreślony z listy adwokatów, ale dzięki niemałym wysiłkom swojego wiernego sekretarza oraz dzięki koleżeńskiej pomocy adwokatów zdołał jeszcze utrzymać kontakt z klientelą, choć od tego czasu jego pomoc prawna ograniczała się już tylko do doraźnych porad prawnych.

Nadszarpnięte pobytem w więzieniu zdrowie musiał ratować i dlatego lata 1847—48 spędził na kuracjach i wypoczynkach za granicą (Austria, Niemcy, Anglia, Belgia i Szwajcaria). Rozczarowany do wysiłków powstańców, odmawia w 1846 r. przyjęcia kierownictwa w przygotowywanym powstaniu. Temperament jednak i zainteresowania polityczne każą mu bacznie śledzić ruchy polityczne w tym okresie przedwiośnia ludów. Wiosna Ludów w 1848 roku zastała go już we Lwowie. Nadzieja odzyskania przez naród wolności pchnęły Smolkę od razu na drogę działalności politycznej. W marcu 1848 roku wraz z Florianem Ziemiałkowskim redaguje podpisany przez 12.000 mieszkańców lwowskich adres do cesarza oraz organizuje we Lwowie Gwardię Narodową i Radę Narodową. W akcji tej wysuwa żądania zwołania sejmu krajowego, uchwalenia szerokiej amnestii politycznej, powołania sądów przysięgłych i zniesienia pańszczyzny. Z ramienia Rady Narodowej udaje się na Kongres Słowiański w Pradze czeskiej.

Na skutek rewolucji w Wiedniu cesarz zwołał na dzień 18 czerwca 1848 r. Sejm Konstytucyjny. Franciszek Smolka został wybrany posłem na ten Sejm z okręgu lubaczowskiego. Na terenie Sejmu rozpoczęła się teraz dla Smolki zawrotna wprost kariera polityczna. Zostaje wybrany do ściślejszej 5-osobowej Komisji Konstytucyjnej. Gdy zaś na skutek wzmożonej działalności rewolucyjnej w Wiedniu cesarz przeniósł obrady Sejmu do Kramierzyża, w tym okresie obrad sejmowych zostaje Smolka wybrany najpierw wiceprezesem, a następnie w dniu 23 lutego 1849 r. niemal jednomyślnie prezesem Sejmu Konstytucyjnego.

Podobnie jak poprzednio odrzucił zaproponowane mu stanowisko prezydenta Sądu Apelacyjnego we Lwowie, tak samo również i w tym okresie odrzucił propozycje przyjęcia teki ministra sprawiedliwości, albowiem poświęcił się już całkowicie działalności parlamentarnej. W listach do żony wyznaje, że „jest to sejmowanie taką nieocenioną szkołą w każdym względzie wzięwszy, jaka się drugi raz w życiu nie trafi”. Chociaż ta praca parlamentarna zabierała mu dużo czasu i sił, to jednak — uważając „przyjęcie poselstwa za ofiarę” — szczerze wyznawał, że „jeden tylko взгляд przeważa — chęć przyczynienia się dla dobra kraju”.

Po stłumieniu rewolucji w Wiedniu cesarz rozwiązał w dniu 7 marca 1849 r. Sejm Konstytucyjny i wówczas to zakończył się dla Smolki pierwszy okres jego działalności parlamentarnej. Pracując intensywnie w prezydium Sejmu i Komisji Konstytucyjnej Franciszek Smolka stał się wytrawnym już parlamentarzystą.

W związku z zajmowaniem w okresie Wiosny Ludów tak wybitnego stanowiska politycznego przywrócono Smolce w 1849 r. tytuł doktora praw, a na wniosek Rady Adwokackiej we Lwowie dekretem Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 1848 r. został on wpisany z powrotem na listę adwokatów we Lwowie. Jako poseł Smolka zawsze utrzymywał

ściśle stosunki z palestrą galicyjską. Podobnie jak politykiem, również adwokatem był z powołania. Zawód adwokacki nawet w okresie największej praktyki (wykonywanej podczas przerw w okresie pełnienia funkcji poselskich) nie dawał mu większych dochodów, toteż szczerze stwierdzał, że „w adwokaturze majątku nie zrobi”.

Po powrocie do pełnej praktyki adwokackiej Smolka współpracuje z dawnym więźniem stanu, skazanym z 1845 r. także na karę śmierci, mianowicie z Robertem Hefernem. Ale jako praktykujący adwokat, był stale pod dozorem policyjnym, gdyż władze austriackie nie miały w okresie tak zwanej „cesarskiej kontrrewolucji lat 1849—1850” zaufania do byłego prezydenta Sejmu Konstytucyjnego z okresu Wiosny Ludów.

Gdy na mocy patentu październikowego z 1860 r. i 1861 r. powołana została austriacka Rada Państwa, składająca się jednak tylko z delegatów powołanych przez sejmy krajowe, Smolka — jak można się było spodziewać — powraca do działalności politycznej. W roku 1861 zostaje wybrany radnym m. Lwowa oraz posłem ze Lwowa do galicyjskiego Sejmu Krajowego, który powołuje go na posła do Rady Państwa (w tym czasie Rada Państwa składała się z delegatów powoływanych przez sejmy krajowe).

Jako poseł do Rady Państwa brał czynny udział w debatach, domagając się tam wprowadzenia ustroju federalnego. Mowę swą w dniu 19 czerwca 1861 roku zakończył okrzykiem „Jeszcze Polska nie zginęła”. Mandat posła do Rady Państwa (jako przedstawiciel galicyjskiego Sejmu Krajowego) piastował do 1872 r., a po ustąpieniu z Rady Państwa został powołany na członka autonomicznego Wydziału Krajowego.

Kiedy od 1879 r. w skład Rady Państwa zaczęli wchodzić posłowie wybierani w bezpośrednich wyborach, Franciszek Smolka wraca po raz trzeci do życia parlamentarnego. W Radzie Państwa w 1879 r. zostaje wybrany pierwszym wiceprezydentem Izby Poselskiej, a w następnej Radzie Państwa z okresu 1881—1893 zostaje wybrany Prezydentem Izby Poselskiej i tę zaszczytną funkcję pełni przez lat dwanaście. W parlamencie austriackim cieszył się ogólnym zaufaniem. Przywódca narodowców niemieckich dr Steinwender nazwał go „patriarchą parlamentu austriackiego”. W uznaniu zasług dla tego parlamentarzysty, po wygaśnięciu mandatu posła do Rady Państwa w 1893 r. został Smolka powołany do Izby Panów. Na tym stanowisku parlamentarnym zmarł w dniu 4 grudnia 1899 roku we Lwowie.

Oceniając Franciszka Smolkę na podstawie jego działalności politycznej i parlamentarnej, należy określić go jako polityka liberalno-mieszczkańskiego. Był po 1863 r. zdecydowanym przeciwnikiem organizowania powstań narodowych. Wierzył w odzyskanie niezależnego bytu narodowego w drodze parlamentarnej. Zawsze walczył w monarchii austriackiej o ustrój federalny. Uważał, że Galicja powinna zająć takie stanowisko, jakie zajmowały wówczas Węgry. Przyznawał pełne prawo do federalistycznego stanowiska w monarchii habsburskiej nie tylko Węgrom, ale także Czechom i południowym Słowianom. Dlatego też został obdarzony honorowym obywatelstwem nie tylko tak bardzo bliskiego mu Lwowa, ale również innych miast węgierskich, czeskich i południowo-słowiańskich.

W okresie swojej działalności politycznej, poza licznymi artykułami

w prasie, wydał „Listy polityczne”, „Mowy”, „Ludy Austrii” i „Ustawodawcze Zgromadzenie”.

Był niewątpliwie jednym z najwybitniejszych polityków polskich w okresie Wiosny Ludów i drugiej połowy XIX wieku. Franciszek Smolka należał do dużego grona adwokatów parlamentarzystów, którzy swoje zawodowe miejsce przy pulpicie adwokackim zamieniali na miejsce na trybunie parlamentarnej.

Obrona pracy doktorskiej apl. adw. Andrzeja Łapińskiego

W dniu 20 czerwca 1973 r. w gmachu Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego odbyła się publiczna obrona rozprawy doktorskiej mgra Andrzeja Łapińskiego, aplikanta adwokackiego Wojewódzkiej Izby Adwokackiej w Warszawie. Tytuł rozprawy: *Ograniczenie władzy rodzicielskiej w polskim prawie rodzinnym*.

Po ukończeniu studiów prawniczych na UW mgr A. Łapiński pracował przez kilka lat w charakterze pracownika naukowo-dydaktycznego w Instytucie Prawa Cywilnego UW, zajmując się początkowo badaniami nad prawem ubezpieczeniowym (pod kierunkiem prof. dra W. Warkały), a następnie problematyką prawa rodzinnego (pod kierunkiem prof. dra W. Czachórskiego). Zarówno z zakresu jednej jak i drugiej dziedziny ma on na swoim koncie kilka publikacji (artykuły, glosy, recenzje).

Obecnie mgr A. Łapiński odbywa aplikację adwokacką przy Zespole Nr 2 w Warszawie pod kierunkiem adwokata dra Zdzisława Krzeмиńskiego.

Obrona odbyła się przed Radą Naukową Instytutu Prawa Cywilnego, której przewodniczył prof. dr Jerzy Jodłowski. Promotorem rozprawy doktorskiej był prof. dr Witold Czachórski, a recenzentami profesorem: Jerzy Ignatowicz (UMCS) i Andrzej Stelmachowski (Uniwersytet Warszawski).

Problematyka rozprawy doktorskiej dotyczyła ingerencji organów państwowych (u nas sądów) w sytuacjach, kiedy władza rodzicielska jest wykonywana w sposób nienależyty. Doktorant przedstawił w rozprawie przewidziane przez prawo polskie środki ingerencji w razie nienależytego wykonywania władzy rodzicielskiej zagrażającego dobru małoletnich, a więc ograniczenie władzy rodzicielskiej (według koncepcji art. 109 k.r.o.), zawieszenie i pozbawienie władzy rodzicielskiej, zakaz osobistej styczności z dzieckiem oraz ograniczenie władzy rodzicielskiej jednego z rodziców (według koncepcji art. 58 zd. 2 i 107 k.r.o.), oraz poddał wnikliwej analizie środki ograniczenia władzy rodzicielskiej.

Autor podzielił swoją rozprawę na dwie części. W części pierwszej rozważył szeroko problemy dotyczące stosowania środków ograniczających prawa rodzicielskie, przewidzianych w art. 109 k.r.o. Część II pracy została poświęcona rozważaniom nad delimitacją praw rodzicielskich w